

<http://dx.doi.org/10.16926/pe.2021.14.10>

Natalia RUMAN

<https://orcid.org/0000-0002-7127-7651>

Uniwersytet Śląski

Kontakt: natalia.ruman@us.edu.pl**Jak cytować [how to cite]:** Ruman, N. (2021). Wychowanie ekumeniczne – realizacja form organizacyjnych oraz metod działalności szkół ponadpodstawowych z uwzględnieniem sytuacji zróżnicowania wyznaniowego na ziemi pszczyńskiej. *Podstawy Edukacji. Wielokulturowość. Międzykulturowość. Transkulturowość*, 14, 129–145.

Wychowanie ekumeniczne – realizacja form organizacyjnych oraz metod działalności szkół ponadpodstawowych z uwzględnieniem sytuacji zróżnicowania wyznaniowego na ziemi pszczyńskiej

Streszczenie

W okresie współczesnych przemian społeczno-kulturowych istnieje potrzeba stworzenia założeń programowych, które ukazywałyby pluralizm kulturowy i wyznaniowy wśród uczniów. Ta narastająca świadomość istniejących różnych wspólnot jest jednym z powodów, by edukacji przypisać znaczącą rolę w kształtowaniu modelu życia opartego na współdziałaniu jednostek i społeczności oraz całych społeczeństw – bez niszczących konfliktów narodowościowych, etnicznych, religijnych czy kulturowych.

Głównymi podstawami byłyby: tolerancja dla postaw i obyczajów, poszanowanie języka, tradycji, religii wszystkich uczniów, wzajemne wzbogacanie poprzez wymianę wartości, wpajanie zasad pokojowego istnienia i współdziałania w wymiarze społecznym i kulturalnym, przeciwstawianie się jakimkolwiek formom dyskryminacji oraz – obok poznawania własnej historii czy kultury – poznawanie wartości innych kultur.

Funkcjonowanie w zróżnicowanym kulturowo środowisku sprawia, że przyjmujemy charakterystyczny styl życia, zachowania i postępowania, czerpiąc więcej niż z jednego źródła kultury, przyswajając mniej lub bardziej świadomie różne wartości, bezpośrednio doświadczając innej kultury i wchodząc w bezpośrednie interakcje z jej reprezentantami. W tym celu należy wypracować koncepcję wychowania integralnego i pedagogiki otwartej, inspirowanej m.in. chrześcijaństwem. Edu-

kacja religijna ma do wypełnienia ważną humanizującą rolę. Daje ona podstawę do budowania postaw dialogu międzykulturowego i tolerancji.

Słowa kluczowe: ekumenizm, tolerancja, dialog, edukacja międzykulturowa, formy i metody działalności w szkołach ponadpodstawowych na ziemi pszczyńskiej.

Wprowadzenie

Na proces identyfikacji społeczności pszczyńskiej z terytorium, jego religią, kulturą oraz grupą społeczną miały wpływ historyczne uwarunkowania, które sprawiły, iż stała się ona ziemią zróżnicowaną pod względem religijnym oraz kulturalnym. Położenie geograficzne ziemi pszczyńskiej warunkowało na przestrzeni tysiąclecia jej przynależność państwową do Polski, Czech, Prus¹. W Pszczynie, w wyniku długotrwałych procesów historyczno-kulturowych, wytworzyły się tradycje charakterystyczne dla wszystkich zwartych środowisk społecznych, odzwierciedlając tym samym kulturę i folklor konkretnych grup narodowych, a w ich obrębie – regionalnych (Simonides, 1990, s. 21). Pszczyna jest przykładem miasta, w którym większość ludzi się zna, jest sobie bliska, a jednocześnie składa się z mnogości środowisk, które żyją bliskim sobie światem zróżnicowanym pod względem religijnym i kulturowym. Historycznie uwarunkowana niepowtarzalność Pszczyny wyraża się w atrakcyjnej i ubogacającej „pojednanej różnorodności” oraz ekumenicznej otwartości. Pszczyna jest miastem z bogatą historią, tradycją, kulturą, której mieszkańcy nie zapominają, lecz którą kultywują².

-
- ¹ Historię Pszczyny i jej okolic (ziemią pszczyńską) zajmowali się: Zivier, E. (1913). *Entwicklung des Steinkohlbergbaues im Fürstentum Pleß*. Kattowitz; o pozostałych pracach E. Ziviera zob.: Spyra, B. (oprac.). *Archiwum Książąt Pszczyńskich. Przewodnik po zespołach*. Warszawa: PWN, oddział w Łodzi, s. 167; Polak, J. (1995). Zivier Ezechieł. W: A. Lysko (red.), *Słownik Biograficzny Ziemi Pszczyńskiej* (s. 331–332). Pszczyna: Urząd Miasta; Friedrich Schaeffer, pracownik archiwum księżęcego w Pszczynie w latach 1834–1894. Autor kroniki państwa pszczyńskiego: *Chronik des Fürstenthums und seit 1517 des freien Standesherrschaft Pless*. Obecnie dzieło to jest dostępne w języku polskim: Spyra, B. (1997–1998). *Henryk Wilhelm Fryderyk Schaeffer. Kronika pszczyńskiego wolnego państwa stanowego, a od 1827 r. księstwa pszczyńskiego*, cz. 1–3. Pszczyna: Urząd Miasta; Musioł, L. (1936). *Pszczyna. Monografia historyczna*. Katowice: Wyd. Magistrat Miasta Pszczyny. Zob. też Serafin, F. (1993). *Stosunki polityczne, społeczne i ruch narodowy w Pszczyńskim w latach 1918–1922*. Katowice: Wydaw. Uniwersytetu Śląskiego, s. 42–45; Polak, J. (b.r.w.). *Pszczyna 1922. Powrót Pszczyny do Polski*. Pszczyna: TMZP; Zmarlak, W. (2008). *Przez dziesięciolecie. Powiat Pszczyński 1999–2008*. Pszczyna: Pszczyński Przegląd Forum.
- ² W 2000 roku obchodzono pszczyńskie rocznice: 650-lecie dekanatu pszczyńskiego – w 1350 roku Pszczyna należąca wówczas do dekanatu oświęcimskiego stała się stolicą nowego dekanatu pszczyńskiego; 155-lecie wydania pierwszej polskiej gazety na Śląsku. W 1845 roku burmistrz Pszczyny Chritian Schemel rozpoczął wydawanie „Tygodnika Polskiego Poświęconego Włościanom” (w pszczyńskim, polskim czasopiśmie pisał Józef Lompa, pastor Koczy); 40-lecie Zespołu Regionalnego „Pszczyna”; 25 lat skansenu „Zagroda Wsi Pszczyńskiej” – w nim znajdują się obiekty z XVIII wieku; 15 lat Muzeum Prasy Śląskiej; 10 lat czasopisma „Orędownik Kulturalny”.

Przed współczesną edukacją staje konieczność uczenia solidarnej koegzystencji w warunkach społecznego pluralizmu i demokracji, otwartej na Swoich i Obcych (Maliszewski, 2007, s. 186). Należy postulować akceptowanie drugiego człowieka w jego inności, prowadzące aż do zdolności wczuwania się w jego poglądy i sposób myślenia, a nawet okazywania gotowości do nauczenia się od niego czegoś, co może zmienić naszą egzystencję. Oświata szkolna ma zatem nie tyle stanowić odbicie dotychczasowego modelu życia, ile raczej powinna proponować i wprowadzać wzory lepsze, służące poprawie stosunków międzyludzkich, promowaniu humanistycznych wartości (Nikitorowicz, 2000, s. 62).

Ekumenizm jako zjawisko psychospołeczne i religijne może być przedmiotem badań pedagogicznych. Podstawową racją podjęcia tych badań jest fakt, iż to przecież człowiek jest wychowywany do przyjmowania różnych postaw w życiu, ekumenicznych bądź nieekumenicznych. Jego sposób zachowania jest z jednej strony – uwarunkowany reprezentacją poznawczą samego zjawiska ekumenizmu oraz osobistą postawą wobec niego, a z drugiej – zależy od kontaktów międzywyznaniowych w danym środowisku. Istotną rolę odgrywają tutaj takie czynniki, jak tradycje tolerancji religijnej, różnice doktrynalne, stereotypy, jakie jedna grupa religijna ma o innych, ambicje liderów religijnych (Biela, 1989, s. 191).

Edukacja wielokulturowa jest oparta na akceptacji występowania „obok” siebie (w równoległych nurtach, które w niewielkim stopniu czerpią z dorobku innych) kultur, przy czym jedna z nich jest dominująca. Idea edukacji międzykulturowej proponuje coś więcej, jest ofertą wzajemnego poznania i wzajemnego otwarcia się na inne kultury oraz korzystania z dorobku tych kultur, wzbogacania doświadczeń ludzi, zbliżania, wspólnego działania, kreowania świata ponad podziałami narodowościowymi, religijnymi, kulturowymi. Wielonarodowościowe i wielokulturowe społeczeństwo europejskie powinno być przygotowane do wspólnotowego funkcjonowania, także przez edukację (Lewowicki, 2001, s. 5–6, 8–9).

Celem badań jest zaprezentowanie integracji wielokulturowej i zróżnicowanej religijnie społeczności, jaką jest miasto Pszczyna. W artykule zostanie dokonane przybliżenie odpowiedzi na podstawowe pytania: czy i w jakim zakresie zróżnicowanie religijne jest wyznacznikiem wspólnoty lokalnej, spostrzeganej przez społeczności ponadpodstawowych szkół pszczyńskich? oraz czy istnieją wspólne działania sprzyjające integracji społeczności wielowyznaniowej, czy istnieje wychowanie ekumeniczne?

Przyjęte w niniejszym opracowaniu założenia teoretyczne, związane z zagadnieniem międzykulturowości, rozumiane są jako zróżnicowana tożsamość kulturowa, która wymaga tolerancji, uznania oraz wysiłku poznawczego jednostek ludzkich, grup i całego środowiska kulturowego. Zróżnicowanie religijne jest ściśle związane z międzykulturowością, zawiera się w niej, gdyż składa się na kulturę duchową i materialną, wpisana w wyżej opisane pojęcie, jednak warte jest wyróżnienia, gdyż to ono przede wszystkim charakteryzuje pszczyńską społeczność.

Zróznicowanie religijne – dziedzictwo kulturowe Pszczyny

Na rozwój religijny oddziałują następujące czynniki: dziedziczenie i dojrzenie; środowisko społeczno-kulturowe oraz aktywność własna. Rodney Stark i Charles Glock wyodrębnili pięć wymiarów, w ramach których próbowali sklasyfikować liczne i odmienne postulatory różnych religii. Te wymiary można również odnieść do różnych wyznań. Są to: *wymiar ideologiczny* (w obrębie tej samej tradycji religijnej, np. chrześcijańskiej, treść i zakres wierzeń są różne, jednak wierny każdego wyznania powinien przyjmować własne, gdyż określają mu one światopogląd teologiczny), *praktyki religijne* (obejmują akty kultu i pobożności, dzieli się je na praktyki obrzędowe i dewocyjne), *wymiar doświadczeń* (doświadczenie sfery nadprzyrodzonej), *wymiar intelektualny* (wiedza minimalna o podstawowych dogmatach wiary, obrzędach, tradycjach) oraz *wymiar konsekwencji* (formy nakazu bądź zakazu, które ściśle wiążą się z działaniem). W chrześcijaństwie praktyka jest drugim najbardziej cenionym aspektem zaangażowania religijnego, natomiast w odłamach protestantyzmu często większą wagę przywiązuje się do przeżyć religijnych niż do praktyk (Król, 1999, s. 32–33).

Z pedagogicznego czy moralnego punktu widzenia pojęcie pluralizmu obejmuje pewnego rodzaju postawę charakteryzującą się otwartością na wszelką różnorodność i inność, która jawi się w sferze myślenia, wierzenia, zachowania jednostek w grupie, czy też grup w ramach szerszych zbiorowości. Istnieje pluralizm form zewnętrznych przy jednorodności ich wewnętrznych znaczeń, czyli jedność wewnętrzna treści przy różnorodności form ich przeżywania, manifestowania (Nikitorowicz, 2009, s. 15).

Jerzy Nikitorowicz uważa, że „w procesie kształtowania tożsamości międzykulturowej niezbędne jest w pierwszej kolejności społeczne przyjęcie i akceptacja przez członków tworzących wspólnotę My rodzinno-familijne, co uruchamia niekończący się proces kształtowania osobowej świadomości odrębności Ja oraz społecznego wpisywania się w inne My i w efekcie świadomość przynależności do wielu My (rozpoczynając od grupy familijnej, rówieśniczej, klasy, szkoły)”. Funkcjonowanie w zbiorowości to powstanie zbioru samookreśleń, którym jednostka się posługuje, opisując siebie. Z jednej strony człowiek ma poczucie „swojskości”, „bycia sobą” „bycia u siebie”, z drugiej zaś – doświadcza „obcości”, „inności”, pozostając w nieustannej konfrontacji z ludźmi i grupami, ich kulturą, tradycjami, stylem życia, zachowaniami i działaniami (Nikitorowicz, 2009, s. 116).

Traktując wielokulturowość jako fakt, a międzykulturowość jako zadanie i wyzwanie edukacyjne, konieczne jest wypracowanie nowych strategii edukacyjnych, aby w efekcie kształtować odpowiednie kompetencje i postawy kulturowe na poziomie mikro- i makro (odbudowywanie i kształtowanie poczucia podmiotowości, własnego sprawstwa, wolności i odpowiedzialności, solidarności i demokratyzacji życia społecznego oraz integracji i globalizacji ogólnoludz-

kich i ponadczasowych wartości). Nauczyciel powinien dysponować programem pracy w społecznościach zróżnicowanych kulturowo. Wartości edukacyjne regionu powinny być uwzględniane w pełnionej przez niego roli, powinien przygotowywać do rozumienia „inności”. Zadaniem nauczyciela powinno być poznawanie i analizowanie odmienności kulturowych (regionalnych, etnicznych, wyznaniowych) (Nikitorowicz, 1997, s. 173).

Nikitorowicz wymienia reguły postępowania edukacyjnego, zaliczając do nich:

- konstruowanie interakcji wychowawczych na zasadzie równorzędności,
- znajomość potrzeb dziecka; operowanie w praktyce wiedzą na temat aktywności dziecka jako podmiotu działającego,
- umożliwianie przejawiania i realizowania spontanicznej twórczości, zapewnienie prawa do swobodnego wyboru zadań z wielu ofert,
- stworzenie klimatu całkowitej łączności i kontaktu psychicznego pomiędzy wychowawcą a wychowankiem (Nikitorowicz, 1997, s. 174–175).

Tożsamość, a w tym tożsamość wyznaniowa, oparta na gruntownej znajomości wiary i dziedzictwa kulturowego swego wyznania, jak i miejscowości, stwarza szansę dialogu między przedstawicielami różnych wyznań zamieszkujących obszar zróżnicowany religijnie, jakim jest Pszczyna. Swoją niepowtarzalną specyfikę religijną ma ziemia pszczyńska, wchłaniająca w swoją przestrzeń wpływy różnych kultur i narodów. Te różne wpływy z przeszłości zarówno polityczne, jak i kulturalne zaciążyły na współczesnym obrazie życia religijnego w tym regionie. Pszczyna charakteryzuje się zróżnicowaniem religijnym. To główne miejsca kultu, obiekty *sacrum*, stają się widocznym przejawem religijności mieszkańców miasta. Na jej obszarze oficjalnie zarejestrowanych jest sześć kościołów i wyznań: kościół rzymskokatolicki, kościół ewangelicko-augsburski, Adwentystów Dnia Siódmego, Wolnych Chrześcijan, Ewangelicznych Chrześcijan, Związek Wyznania Świadców Jehowy w Polsce, które działają na rzecz społeczności lokalnej. Pomiedzy pszczyńskimi Kościołami rzymskokatolickimi a Kościołem ewangelicko-augsburskim uwidacznia się dialog ekumeniczny (wspólna działalność charytatywna, kulturalna, zwiększająca się liczba małżeństw o różnej przynależności wyznaniowej). Pomimo że z Adwentystami Dnia Siódmego i innymi Kościołami ewangelikalnymi, działającymi na terenie ziemi pszczyńskiej, nie prowadzi się dialogu ekumenicznego (nie należą one do Polskiej Rady Ekumenicznej), to nastawienie mieszkańców do ich wyznawców jest pozytywne i otwarte.

Wielokulturowość i wielowyznaniowość Pszczyny wyznaczona historycznie sprawiła, że istnieją korzystne warunki dla rozwoju dialogu międzywyznaniowego. Codzienne relacje międzyludzkie i wzory życia tej zróżnicowanej pod względem religijnym społeczności noszą znamiona zrozumienia i tolerancji religijnej, a w działaniach ludzi i instytucji przejawia się szacunek i chęć do współdziałania na różnych płaszczyznach życia. Kościół jest nie tylko ośrodkiem religij-

ności i duchowości, lecz również centrum kulturalno-oświatowym, które w Pszczynie integruje wielokulturową społeczność. Przykładami aktywności kulturalno-oświatowej mogą być wystawy, przedsięwzięcia charytatywne, a także koncerty-spotkania świąteczne (Bożonarodzeniowe, Wielkanocne), podczas których spotykają się wyznawcy różnych wyznań chrześcijańskich i religii. W mieszkańcach Pszczyny, poprzez takie wspólne uczestnictwo, kształtuje się wzbogacona transferem religijnym – kultura, a postawy mieszkańców nabywają większej otwartości.

Wychowanie do ekumenizmu, ciągle zaniedbywane, umożliwiłoby lepsze zrozumienie drugiego człowieka i jego kultury w świetle jego religijności, gdyż bez zrozumienia roli religijności, potrzeb, jakie leżą u źródeł aktywności religijnej, bez wrażliwości na *sacrum* w świecie, nie można w pełni szanować innego wyznania bądź religii (Olbrycht, 2002, s. 217–219).

Wymiar ekumeniczny wychowania

Ekumenizm (z grec. *oikos* – „dom”; *oikoumene* – „ziemia zamieszкана”) to termin oznaczający próbę pojednania rozdzielonych Kościołów chrześcijańskich, „aby świat uwierzył”. Dzisiaj oznacza przyjacielską relację z Kościołami w przeszłości podzielonymi, aby odnowić widzialną jedność wszystkich chrześcijan. *Oikoumene* w języku greckim oznacza świat, w szerokim tego słowa pojęciu. Chrześcijanie w Europie, reprezentowani przez Radę Konferencji Biskupów Europy (Consilium Conferentiarum Episcoporum Europae – CCEE) oraz przez Konferencję Kościołów Europejskich (Konferenz Europaischen Kirchen – KEK) opracowali w 2001 roku *Kartę Ekumeniczną*, której podstawowym przesłaniem jest uznanie wolności religii i sumienia oraz sprzeciw wobec wszelkich prób nadużywania religii i Kościoła w celach etnicznych oraz wobec antysemityzmu i antyjudajizmu w Kościele i w społeczeństwie. Ruch ekumeniczny jest więc prądem powszechnym, wspólnotą w światowej skali. To współzycie i współdziałanie chrześcijan różnych wyznań (Wojak, 1995, s. 145).

Współcześnie termin „ekumenizm” obejmuje dwa zakresy znaczeniowe, w których mieszczą się treści dotyczące, z jednej strony, działalności misyjnej o zasięgu światowym, a z drugiej – jedności Kościoła. Wyznaczają one trzy drogi, prowadzące do tej jedności: ekumenizm duchowy, ekumenizm naukowy, ekumenizm praktyczny oraz ekumenizm ludowy, który ma swoją specyfikę. Charakteryzuje go to, że jest przede wszystkim ruchem powszechnym, pastoralnym, codziennym i spontanicznym. Dzieje się obok tego oficjalnego, stymulowanego i realizowanego poprzez kościoły jako instytucje. Jest to współpraca chrześcijan na płaszczyźnie charytatywnej i społecznej, np. w szkołach, szpitalach, więzieniach, praca na rzecz pokoju, walka o prawa człowieka, wolność religijną (Budniak, 2004, s. 107–108).

Wzrost samoświadomości zaowocował odkryciem pluralizmu kulturowego i spowodował wyróżnienie wartości kulturowych grupy i szczególną dbałość o nie (Nikitorowicz, 2000, s. 64). Dlatego społeczeństwo pluralistyczne nie może być pozbawione fundamentu wartości uniwersalnych. Nie można, realizując katechezę ekumeniczną, ograniczyć się jedynie do ukazania doktryny innych wyznań. Należy zadbać o wychowanie do właściwej postawy wobec braci innych wyznań. Z kształtowaniem postawy ekumenicznej związane są katechezy o nawróceniu. Jan Paweł II przydziela pierwszorzędną rolę ekumenizmowi duchowemu, który zmierza ku nawróceniu i świętości życia – *metanoi* – katechezy o pokucie i pojednaniu. Za ważną w ekumenicznym wymiarze Jan Paweł II uznaje również współpracę z Kościołami i Wspólnotami chrześcijańskimi na polu katechizacji (np. wspólne opracowania podręczników). Małżeństwa o różnej przynależności wyznaniowej w pewnym stopniu mają wymiar ekumeniczny (poprzez wspólną modlitwę, czytanie Pisma Świętego), ich sytuacja jednak zwraca uwagę na fakt potrzeby dążenia do jedności chrześcijan. „Nie ma prawdziwego ekumenizmu bez wewnętrznej przemiany”, która dotyczy zarówno indywidualnej płaszczyzny i eklezjalnej, a która związana jest z regułą: „*Ecclesia semper reformanda*” („Kościół stale wymaga reformy”) (Słowik, 2003, s. 115).

Wychowanie religijne ma dwa wymiary. Pierwszy to poziom budzenia zdolności do religijnego bycia w świecie, wrażliwości na *sacrum*, poziom budowania postawy szacunku dla religijnego wymiaru egzystencji ludzkiej, poziom uczenia się rozumienia kultur przez ich religijne korzenie oraz wybór i tworzenie własnego życia w wierze – jest to wychowanie do religijności, które wymaga edukacji w przyjętym wcześniej znaczeniu. Drugi to wychowanie w naturalny sposób wyprowadzane z prawdy o człowieku i świecie, w tym wymiarze wychowanie religijne staje się wychowaniem chrześcijańskim, którego centrum stanowi ewangelizacja, katecheza czy formacja chrześcijańska. Towarzyszyć im powinno wychowanie w duchu wiary (Olbrycht, 2002, s. 41).

Należy się uczyć istnieć i wierzyć w nowej pluralistycznej rzeczywistości społeczno-kulturowej. Złote reguły dialogu to: 1. reguła – bardziej „słuchać niż mówić”, 2. reguła – „bardziej rozumieć niż oceniać”, 3. reguła – „bardziej dzielić się niż dyskutować” (Dąbrowski, 2000, s. 251–256). Aby wyjść ku działalności ekumenicznej, należy uczynić wszystko, aby właściwie została ukształtowana postawa *in (ad intra)*, którą wyraża silne zakorzenienie we własnym wyznaniu. Jedność to także zadanie i właśnie na styku granicy daru i zadania, postawy *in* oraz *ad extra* znajdujemy coś, co stanowi o łączności jednego i drugiego – jest to pragnienie jedności i poczucie odpowiedzialności za jedność Kościoła (Słowik, 2003, s. 111).

W koncepcji edukacji międzykulturowej szkoła pragnie nauczyć swoich uczniów żyć w społeczeństwie zróżnicowanym kulturowo. Z jednej strony wymaga ona: otwarcia na innych, chęci zrozumienia innych, ich kultury, spraw i problemów ora z takich relacji między większością a mniejszością, które nie

prowadzą do konfrontacji. Z drugiej – kładzie nacisk na: umiłowanie i poczucie ważności własnej kultury, dialog z innymi kulturami, szacunek dla innych kultur i otwartość na te kultury. W szczególności zakłada inny rodzaj relacji między tymi kulturami, polegający na wymianie i współtworzeniu zamiast dominacji.

Istotą edukacji wielokulturowej (międzykulturowej) jest przede wszystkim kształcenie w szkołach postawy szacunku i tolerancji, w stosunku do innych (ze względu na narodowość, kulturę, wyznanie itp.) (Jasiński, 2010, s. 39, 46).

Istota ekumenizmu dla respondentów – wyniki badań własnych

Czynnikiem podtrzymującym poczucie tożsamości wśród mieszkańców Pszczyny było i jest nadal szkolnictwo, przyczyniające się także w znacznym stopniu do kształtowania szeroko pojmowanej kultury. W Pszczynie funkcjonowały w roku szkolnym 2020/2021 cztery szkoły ponadpodstawowe³, które wykazywały chęć udziału w badaniach naukowych. W artykule wykorzystano wyniki części jakościowej badania. Dodatkowo z wywiadem zwróciłam się do Przedstawicieli Kościołów, by poszerzyć wiedzę na temat działań ekumenicznych.

Wywiadu udzieliło 106 respondentów (54 uczniów szkół ponadpodstawowych, 42 nauczycieli i 10 rodziców). Wśród badanej grupy była zarówno młodzież, jak i dorośli przedstawiający następujące związki religijne i wyznania:

- wyznawcy kościoła rzymskokatolickiego (44 osoby – 41,51%),
- wyznawcy kościoła ewangelicko-augsburskiego (22 osoby – 20,75%),
- Wolni Chrześcijanie (6 osób – 5,66%),
- Ewangeliczni Chrześcijanie (4 osoby – 3,77%),
- Adwentyści Dnia Siódmego (6 osób – 5,66%)
- Świadkowie Jehowy (10 osób – 9,43%),
- muzułmanie (2 osoby – 1,88%, którzy są braćmi, jeden zawarł związek małżeński z katoliczką, mają dwójkę dzieci, które wychowują jako muzułmanów).
- 1 rodzina (czterooosobowa – (nie liczymy dzieci) – 3,77%) przyznająca się do pochodzenia żydowskiego, jednak uważająca się za żydów mesjanistycznych [Synowie Nowego Przymierza], (w wypowiedzi, stwierdzili, że Chrystus też był Żydem, więc nie wypierają się swego pochodzenia, tylko oprócz Tory czytają również Nowy Testament),
- ateści (10 osób – 9,43%).

Respondenci (uczniowie szkół ponadpodstawowych), udzielając wywiadu, tak określali swoją postawę otwartości na Innego, oto niektóre powtarzające się wypowiedzi:

---

³ Zespół Szkół nr 1 – III Liceum Ogólnokształcące, Powiatowy Zespół Szkół nr 1 im. Generała Józefa Bema, Powiatowy Zespół Szkół nr 2 im. Karola Miarki oraz Liceum Ogólnokształcące im. Bolesława Chrobrego.

- *jak miałabym kogoś wyśmiać z powodu innego wyznania, to byłoby śmieszne (dziewczyna, 17 lat, katoliczka, Pszczyna),*
- *mnie to nie przeszkadza, że ktoś inaczej wierzy, że nic nie robi w niedzielę, to O.K., ja nic nie robię w sobotę (chłopak, 17 lat, ADS, Piasek),*
- *nie chciałbym być wyśmiewany, toteż nie wyśmiewam innych (chłopak, 18 lat, ewangelik, Pszczyna),*
- *skoro tak wybrał i w TO wierzy, to co mnie to obchodzi, też nie chciałbym, żeby ktoś wtykał swój nos w moje sprawy (chłopak, 18 lat, katolik, Łąka),*
- *trochę to dziwne, zawsze chcę wiedzieć, co go urzekło w tej danej wierze, zawsze pytam, bo to ciekawe (dziewczyna, 17 lat, katoliczka, Pszczyna),*
- *oni są wszyscy tacy sami, mówią niby różnie, a jednakowo postępują (chłopak, 16 lat, ateista, Pszczyna).*

Powyższe wypowiedzi respondentów świadczą o ich postawie tolerancyjnej, dzięki której może występować zgodne współżycie członków różnych wyznań. Taka sytuacja nie pobudza napięć i konfliktów. Dzięki temu młodzież ma stworzone warunki życia, w których nie tylko nabywa zdolności do tolerowania odmienności, ale zyskuje potencjał budowania siebie samej.

W rozmowie z przedstawicielami pszczyńskich kościołów i związków religijnych, uzyskałam propozycje ulepszenia działalności szkolnej na rzecz środowiska lokalnego:

- *uwagam, że wymowna jest zasada miłości, gdy jej zabraknie w społeczności lokalnej, a jedni będą się wywyższać nad drugimi, wtedy nigdy nie będzie można mówić o integracji, tam zasada miłości musi być respektowana jako najważniejsza w rodzinie, w szkołach, w całej społeczności (pastor kościoła ewangelicko-augsburskiego);*
- *nie ma w zasadzie modelu, bo czym on by był, zniewoleniem człowieka. Każdy musi postępować według sumienia, to znaczy mamy drogowskaz, czyli Dekalog, i on jest uniwersalny, dla każdego i w każdej sytuacji. Integracja szkół ze środowiskiem jest, istnieje, młodzież jest chętna, ma priorytety, może po prostu przydałoby się więcej inicjatyw na łonie parafii. Szkoły boją się takiej współpracy, nauczyciele nie są chętni dawać przykład swojej duchowości młodszemu pokoleniu, dlatego młodzież stroni od życia parafialnego. Smuci fakt, że często i rodzice nie są dobrym wzorem religijności (ksiądz kościoła rzymskokatolickiego);*
- *powinna być większa miłość bliźniego, akceptacja wszystkich, a nie znajdowanie tylko wad. Zniechęcenie często przychodzi z postaw starszych osób, młodzież jest dobrym obserwatorem, nigdy się ich nie oszuka fałszywością, oni szukają prawdy. Działania powinny być realizowane w przyjaznych stosunkach, nikogo nie poniżając (pastor kościoła Adwentystów Dnia Siódmego).*

Przedstawiciele kościołów pszczyńskich integrację szkół ponadpodstawowych i środowiska lokalnego przedstawiają jako zależną od emocjonalnego sto-

sunku uczestniczących w niej osób. Uważają, że wartości, którymi powinni kierować się w życiu, nadadzą podstawę integracji, by ta była wzorcowa.

Respondenci wyznania Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego (ADS) podkreślali, że jako jedyny Kościół w Pszczynie dokonali wiele na rzecz wspólnoty pszczyńskiej. Do działań tych należy zaliczyć Pikniki Rodzinne (odbywające się początkiem maja), Spotkania Biblijne (podczas których zaproszeni goście opowiadają o historii Biblii), prelekcje o zdrowym trybie życia i zdrowej żywności wraz z promocją artykułów w ich sklepach. Na wszystkie te spotkania zapraszani są wszyscy mieszkańcy Pszczyny, niezależnie od religii czy wyznania. Oprócz tego co środę organizują pomoc charytatywną dla wszystkich potrzebujących w mieście i okolicach (żywność, odzież, pomoc finansowa, dobre słowo), która jest udzielana w punkcie pomocy Tabita, mieszczącym się przy kościele.

Respondenci zapytani o wartość, która ostatecznie w życiu zwycięża, kieruje naszymi działaniami – wskazali na wartość utylitarną, społecznościową. Uwidoczniła się rezygnacja z dobra indywidualnego na rzecz dobra wspólnego, która nie jest wbrew ludzkiej naturze, lecz odpowiada wspólnotowemu uczestnictwu. Funkcjonowanie wielości wyznań w społeczności dla dobra społecznego podporządkowane jest miłości, co przejawia się w wypowiedziach osób o różnej przynależności wyznaniowej.

Odpowiedzi na pytanie: „Jaka jest najważniejsza wartość, którą winno się kierować w swoim życiu?” przedstawiają się następująco:

- *miłość* (64 osoby – 60,37%),
- *wiara* (22 osoby – 20,75%),
- *prawda* (8 osób – 7,54%),
- *szacunek* (18 osób – 16,98%),
- *pomoc innym* (56 osób – 52,83%),
- *otwartość* (4 osoby – 3,77%),
- *poszanowanie godności* (26 osób – 24,52%),
- *tolerancja* (54 osoby – 50,94%).

Tolerancja lub jej brak wśród młodzieży szkół ponadgimnazjalnych sprawia, że relacje szkolne stają się specyficzne. Poniżej przedstawione wypowiedzi pochodzące z badań własnych ukazują postawę otwartości i personalizacji wobec Innego, oto niektóre powtarzające się wypowiedzi:

- *nie zauważyłam, żeby ktoś kogoś traktował inaczej ze względu na jakąkolwiek inność. Koledzy są może trochę mniej od nas dojrzałsi, ale nie przejawiają do nikogo wrogości. Uważam, że nie powinno się nikogo dzielić na lepszych lub gorszych, to bez sensu* (dziewczyna, 17, katoliczka, Pszczyna);
- *mam chłopaka, który uważa się za ateistę, jest ochrzczony, ale nie praktykuje, jak powiedziałam o nim mamie, to mnie w poglądach poparła, bo liczy się jakim jest człowiekiem, lubi pomagać, gra w zespole po lekcjach, pilnuje młodszego brata* (dziewczyna, 18 lat, katoliczka, Ćwiklice);

- *tolerancja u nas w szkole polega na tym, że każdemu daje się święty spokój, każdy jest taki jaki chce być i tyle, nikt nic nie wypomina* (chłopak, 17 lat, ewangelik, Pszczyna);
- *ma się pozytywne nastawienie do wszystkich, z inności uważam można dużo wyciągnąć dla siebie, świat staje się dzięki temu nie monotony, po pozorach nie należy ludzi oceniać. Tolerancja to akceptacja i tyle* (chłopak, 17 lat, katolik, Jankowice);
- *tolerancja najwidoczniejsza jest podczas meczy, sport to prawdziwa oaza tolerancji, wszyscy jesteśmy równi jak gramy i nie wynajdujemy różnic* (chłopak, 16 lat, ADS, Pszczyna).

Respondenci, budując własną autonomię religijną, szukając własnej tożsamości religijnej, podkreślają że wiara jest jednym z elementów ich procesu wychowania i nie potrafią przyjąć wobec niej postawy lekceważenia i ignorancji. Być może zdają sobie sprawę, że takie podejście, poprzez które wiara wywoływałaby wątpliwości, sprawiłaby brak możliwości wyjaśnienia nieporozumień w zróżnicowanej religijnie społeczności. Dzięki wierze wywołują w sobie młodzi pełną zaufania postawę namsłu nad życiem, otwartości na innych. Kryterium własnej wiary jest u nich bardzo silnym, niepodatnym na manipulacje emocjonalne wyróżnikiem.

Podstawowym zadaniem środowiska szkolnego, tak w przeszłości, jak i aktualnie, jest wspomaganie procesów integracji zbiorowości społecznej. Efektywne oddziaływania będą wtedy, gdy nastąpi rozwinięcie przez nauczycieli kompetencji wielowyznaniowych i wielokulturowych, dostosowania treści i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej do potrzeb uczniów i ich rodziców, a także podjęcia działań czyniących szkołę środowiskiem przyjaznym uczniom odmiennym wyznaniowo. Kluczowa dla nauczyciela jest umiejętność przyjmowania perspektywy Innego. Rozwinięcie tej zdolności nie jest jednak warunkiem wystarczającym, gdyż musi jej towarzyszyć wrażliwość kulturowa umożliwiająca zdystansowanie się do systemu własnych odniesień religijnych i kulturowych oraz gotowość wniknięcia bez obaw w systemy odmienne. Efektywna praca z takimi dziećmi bądź młodzieżą wymaga także uzupełnienia owej predyspozycji wiedzą o takich wspólnotach, a także postawą otwartości.

Integracja środowiska lokalnego to działania na rzecz skoordynowania oraz scalenia inicjatyw i poczynań społeczno-wychowawczych różnych ośrodków, placówek, instytucji, wpływających na kształt i treść życia społecznego w danym środowisku. Wysoki stopień integracji społecznej charakteryzuje się intensywnością kontaktów między członkami danej zbiorowości, układem trwałych więzi społecznych spajających jednostki i grupy oraz ukształtowaną świadomością identyfikacji i łączności pomiędzy nimi (Heidtman, 2005, s. 176).

Na pytanie „Jaką grupę uważasz za najbardziej otwartą pod względem religijnym” młodzież (42 respondentów) najczęściej odpowiadała, oto niektóre wypowiedzi:

- rzadko nawiązuję kontakt z wyznawcami innej grupy wyznaniowej (14 osób – 33,33%),
- z katolikami, gdyż jest ich dużo, wszędzie można ich spotkać (26 osób – 61,9%),
- z Adwentystą Dnia Siódmego, gdyż od niedawna wzenił się w naszą rodzinę (2 osoby – 4,76%).

Niechęć do nawiązywania kontaktów z innowiercami spowodowana jest niezajomością innych wyznań, której to przyczyn należy szukać w programach katechez, nie uwzględniających religioznawstwa. Brak nawiązywania rozmów z członkami innych grup religijnych może wiązać się także z traktowaniem przez młodych ludzi wiary jako sfery intymnej, o której nie należy rozmawiać z innym. Warto byłoby zachęcać młodych ludzi do dialogu ekumenicznego, postaw uczących współpracy, a nauczycieli, w tym katechetów, do obowiązkowego wychowywania młodego pokolenia do zasad współpracy i tolerancji.

Badana młodzież i jej rodzice w ocenie swojej grupy religijnej przedstawiają swoje poglądy i zachowania. Porównanie uzyskanych danych wskazuje na wiele podobieństw. Młodzi respondenci, jak i starsi wskazywali swoją grupę religijną jako doskonałą, idealną, wyróżniającą się na tle innych, co pozwala na stwierdzenie, że czują się dobrze w tych wspólnotach religijnych i rozumieją ich przesłania. Oto wybrane wypowiedzi respondentów, dotyczące pytania „Czym wyróżnia się pośród innych Twoja grupa religijna, z którą się utożsamiasz”?

- wiarą w jednego Boga, w Kościół, uznaniem Papieża za zwierzchnika, świętami, kultem Matki Bożej, jest tego sporo. Właśnie sobie uświadomiłam, że sama nie wiem czemu jest taka wyjątkowa, może dlatego, że wszyscy z rodziny i znajomi też się uważają za katolików (dziewczyna, 18 lat, katoliczka, Ćwiklice);
- posługą, byciem razem z kapłanem w spotkaniu z Jezusem podczas Eucharystii, wspólnym spotykaniem się w soboty, na modlitwie, śpiewach. Bycie ministrantem od małego sprawiło, że rozumiem w co wierzę, a nie jak inni w moim wieku, co u nich spowodowało, że są „letni” (chłopiec, 16 lat, katolik, Pszczyna);
- otwartością na innych, każdy może na nasze spotkania przyjść, pobyć z nami, jak zechce to włączyć się w modlitwę, nikogo nie zmusza się do niczego, rekolekcje są duchowym przeżyciem zawsze (dziewczyna, 17 lat, katoliczka, Pszczyna) [przyp. N.R. – grupę tą stanowi Oaza];
- poziomem i trwałością zasad moralnych, w życiu codziennym ma wiara u nas wymiar praktyczny, inni mówią coś innego i robią coś innego, a my jesteśmy wierni Pismu (mężczyzna, 38 lat, ADS, Pszczyna);
- wierzymy w Boga, mamy swój kościół, pastora, staramy się być tolerancyjni i tego samego wymagamy od innych. Jesteśmy zawsze chętni do pomocy (mężczyzna, 44 lata, ewangelik, Studzionka);

- jest doskonałą, prawdziwą wspólnotą pobłogosławioną przez Boga, gdyż nigdzie indziej tyle osób się nie nawraca, wszyscy są szczęśliwi, bez nałogów, uśmiechnięci pomimo różnych cierpień. Ta radość zaraża innych czujemy się najbogatsi duchowo (kobieta, 42 lata, WCH, Piasek);
- tradycją [przyp. N.R.], której w zasadzie brak, wyznawcy nie uznają obyczajowości, ani symboliki chrześcijańskiej religijności], wspólnotowością, miłowaniem się wzajemnie, przybliżaniem się do Boga (mężczyzna, 40 lat, WCH, Pszczyna).

Postawa otwartości na Innego jest ściśle związana z działalnością ekumeniczną, która również pojawia się w pszczyńskiej społeczności. Powyższa analiza wypowiedzi opisuje pozytywnie działalność ekumeniczną pszczynian, którzy chętnie przez wieki współpracują ze sobą, bez względu na różnice wyznaniowe.

Poniżej zostały ukazane wypowiedzi księży kościoła rzymskokatolickiego na temat ekumenizmu w Pszczynie:

- Chrystus prosił Ojca, by wszyscy stanowili jedno. My wzorując się na tej modlitwie, musimy do tego dążyć, chociaż nie jest łatwo. Każdy jest zadziorny, zapatrzony w siebie, co utrudnia prawdziwy dialog, ale myślę, że już same starania będą nam policzone (parafia p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego);
- jesteśmy nową wspólnotą, poznajemy się dopiero, ale nie zazналиśmy od nikogo żadnej nieprzychylności. Myślę, że nadejdzie dzień, kiedy będziemy mogli razem podjąć jakieś inicjatywy (parafia p.w. Błogosławionego Jana Pawła II);
- na razie nie widzę u nas wzorcowych działań ekumenicznych, są sporadyczne, jakby „zaspane”, ale parafrazując teksty biblijne, czekajcie a się do-czekacie. Modlitwa o jedność jest dla nas priorytetowym zadaniem (parafia p.w. Miłosierdzia Bożego).

Nie są one już tak optymistycznie zabarwione, jak wypowiedzi pastorów. Warto podkreślić, że większość inicjatyw ekumenicznych zaaranżowanych jest właśnie przez pastora przy pomocy księży kościoła rzymskokatolickiego. Dobrze, że przyjmują zaproszenie i odpowiadają na nie, lecz może jeszcze z większą radością powinni odkrywać dar ekumenizmu i stawać się przykładem dla swoich parafian.

Konkluzje

Rozumienie ekumenizmu jest jednym z najważniejszych elementów przekonań o możliwości przekroczenia podziału wewnątrz chrześcijaństwa. Przedstawione wyniki badań pozwalają na wysunięcie pewnych refleksji na temat ekumenizmu. Proces ten jawi się w świadomości respondentów jako zjawisko ważne religijnie i społecznie, wyzwała osobiste zainteresowanie na poziomie kontak-

tów chrześcijaństwa z wyznawcami innych grup religijnych. Ogólnie można podkreślić, że działalność ekumeniczna w Pszczynie (na podłożu nie tylko religijnym, ale przede wszystkim społecznym) została oceniona wyżej niż w dziedzinie bardziej teoretycznej. W intensywniejszym rozwoju ekumenizmu przeszkadza z pewnością: stereotypowe myślenie, sporadyczna wzajemna ignorancja oraz różnice doktrynalne. Możliwe jest takie ustawienie programu wychowawczego, aby obok tego co swojskie, regionalne, narodowe zapoznawać z systemami uniwersalnymi wypływającymi z powszechnie uznawanych wartości i ideałów (Jasiński, 2010, s. 86).

Proces wzrastania w kulturę tolerancji to działalność przede wszystkim o cechach otwartego spojrzenia i doświadczania wielobarwności społecznego funkcjonowania i otwarcia się na Innego. Przystawianiu tolerancji towarzyszy zbliżanie się do wewnętrznego świata jednostki i rozumienie jej. Wychowanie bazujące na tolerancji to proces tworzenia, który pozostaje nurtem kreowania człowieka z bagażem cnót etycznych, człowieka współodczuwającego. Wymiarem tolerancji jednak jest wiedza o drugim człowieku, gdyż odkrywanie odmienności i odniesienie do nich jako zjawisk społecznych, staje się drogą każdego człowieka do podążania ku otwartości i zrozumieniu, poprzez wyrażanie pozytywnych ustosunkowań społecznych (Szewetowska, 2008, s. 44–45).

Postawy młodzieży w stosunku do Innego są kształtowane zarówno pod wpływem środowiska rodzinnego, jak i lokalnego. Wówczas gdy kształtują się pozytywne relacje, mogą stać się one częścią społecznego dziedzictwa przekazywanego przez proces socjalizacji poszczególnym jednostkom. By rozwijać postawy tolerancyjne młodzieży, należy dostarczyć jej wiedzy o tradycjach innych grup. Może być to wywołane poprzez wspólne spotkania, zwiedzanie świątyń innych wyznań, poznanie obyczajowości. To jest droga do otwartości na Innych, obcując z nimi, młodzież wzbogaca siebie, co nie oznacza zatracania swoich postaw i przekonań. Nauczyciel powinien dążyć do wytworzenia w grupie klimatu życzliwości. Jego zadaniem jest wdrażanie do rozumienia i przeżywania inności, rezygnowania z dzielenia ludzi pod wieloma względami. Te wyżej wymienione elementy stworzą więzi wewnątrzgrupowe, udoskonalą komunikację w środowisku wielokulturowym i zróżnicowanym pod wieloma względami. Zapobiegną sytuacjom prowadzącym niekiedy nawet do konwersji religijnej, stąd należy zwrócić większą uwagę w szkołach na aspekt interakcji międzykulturowych w wymiarze religijnym. W niej zaś najistotniejszą rolę odgrywają symbole – jako część dziedzictwa kulturowego grupy, dlatego należy dostrzegać podobieństwa znaczenia poszczególnych symboli kulturowych w różnych kulturach. Młodzi nie rzadko niepoprawnie stosują odniesienia innych wyznań do swojego, co świadczy o braku elementarnej wiedzy.

Opisane zróżnicowanie religijne w kontekście międzykulturowości wspólnoty pszczyńskiej, znajduje swój wyraz i specyficzny wymiar w tendencji do po-

szukiwania i życia w jedności. Zaprezentowane rozważania pozwoliły na uchwycenie i interpretację charakterystycznych cech, mających istotne znaczenie w podejmowaniu działań integrujących wyżej wymienioną społeczność. Ukazane zostały również praktyczne działania z zakresu ekumenizmu, by jawiły się jako naturalna konsekwencja ewolucji socjalizacji oraz edukacji i stanowiły integralną część wychowania, a także nauczania poprzez imprezy kościelne o charakterze kulturalno-oświatowym. Należy podkreślić równocześnie potrzebę edukacji, dotyczącej wyznań chrześcijańskich i religijnych w danym regionie, gdyż jest to najskuteczniejsza droga do „pojednanej różnorodności”, by zbudować prawdziwą cywilizację miłości i pokoju. Przypomnienie dawno zapomnianych relikwów przeszłości stworzy podwaliny, pod jeszcze głębsze poznanie dziedzictwa kulturowego oraz uchroni je od zapomnienia. A zatem w świetle powyższych danych należy stwierdzić, że zjawiska zróżnicowania religijnego nie należy lekceważyć, zwłaszcza w środowiskach wielokulturowych, gdyż z dnia na dzień wzmacnia ono kształtowanie tożsamości mieszkańców takich terenów. W interesie każdej społeczności leży troska o własne normatywne punkty orientacyjne oraz ich przekazanie następnym pokoleniom. Młody człowiek, znajdując i określając swoje miejsce w lokalnej społeczności, mający większą od przeciętnej wiedzę o własnej kulturze, dziedzictwie przodków, potrafi trafniej odczytywać i interpretować zachowanie Innych, uczyć się także szanować ich odmienność, a tym samym wyzbywa się ksenofobii i własnych kompleksów.

By lepiej propagować postawę otwartości i ekumenizmu wśród pszczyńskiej społeczności, należy rozpocząć edukację i wychowanie do takich postaw od samych przedstawicieli kościołów, którzy powinni stanowić wzór. Powinni mieć oni świadomość, że edukacja ekumeniczna musi znaleźć swój wyraz w praktyce dnia powszedniego, gdyż inaczej stanie się przesłanką teoretyczną. Jakkolwiek odmienność wyznaniowa nie tworzy w pełni nowej kultury, gdyż religia jest jednym z jej elementów, to można mniejszość wyznaniową, jaką jest społeczność ewangelicka w Pszczynie, rozważać jako mniejszość społeczną. Poprzez wspólne uczestnictwo i przeżywanie wartości kształtuje się nowa, wzbogacona transferem religijnym, kultura, a postawy uczestników nabywają większej otwartości. Ekumenizm wśród mieszkańców Pszczyny ma postać przede wszystkim ludową, charakteryzującą się oddolną inicjatywą społeczności, często samej społeczności bez swoich Pasterzy.

Dialog ekumeniczny jest konieczny. Jego negacja może obrócić się przeciwko samemu chrześcijaństwu i chrześcijanom. Postulat intensyfikowania go to nowa wrażliwość na nowo pojmowanego człowieka, poddanego współczesnym presjom cywilizacyjnym.

Bibliografia

- Biela, A. (1989). Ekumenizm w perspektywie badań psychologicznych. W: Z. Chlewiński (red.), *Wybrane zagadnienia z psychologii pastoralnej* (s. 189–195). Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL.
- Budniak, J. (2004). Ekumenizm. W: M. Libiszowska-Żółtkowska, M. Mariański (red.), *Leksykon socjologii religii* (s. 107–108). Warszawa: PWN.
- Dąbrowski, S. (2000). Degradująca troska (w miejsce degradującej obcości), a nie dialog (cz. 2). *Ruch Filozoficzny*, 2, 251–256.
- Heidtman, J. (2005). Integracja społeczna. W: J. Wojnowski, M. Dzikan, K. Gawlas (red.), *Wielka Encyklopedia PWN*. T. 12. Warszawa: PWN.
- Jasiński, Z. (2010). Oświata i kultura polonijna a koncepcja wielokulturowości, *Studia Migracyjne-Przegląd Polonijny*, 3, 84–88.
- Jasiński, Z. (2006). Przemiany w polityce oświatowej i społecznej w kontekście edukacji międzykulturowej. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur (red.), *Z teorii i praktyki edukacji międzykulturowej* (s. 39–46). Cieszyń – Warszawa: WSP.
- Król, J. (1999). *Psychologiczne aspekty badania fenomenu religii. Podstawy teoretyczno-metodologiczne*. Opole: WSP.
- Lewowicki, T. (2001). O ideach oraz praktykach edukacji wielokulturowej i międzykulturowej. *Ruch Pedagogiczny*, 1–2, 5–9.
- Nikitorowicz, J. (2000). Tolerancja jako wartość w pracy nauczyciela w społeczeństwie wielokulturowym. *Chowanna*, 2, 58–66.
- Nikitorowicz, J. (2009) Człowiek pogranicza jako efekt dialogu tożsamościowego w warunkach wielokulturowości. *Edukacja*, 3, 12–18.
- Nikitorowicz, J. (1997). Tożsamość a akomodacja. *Studia Etnologiczne i Antropologiczne. Śląsk Cieszyński i inne pogranicza w badaniach nad tożsamością etniczną, narodową i regionalną*, 168–175.
- Olbrycht, K. (2002). Rola wychowania religijnego w wychowaniu międzykulturowym. W: T. Lewowicki, A. Różańska, U. Klajmon (red.), *Kwestie wyznaniowe w społecznościach wielokulturowych* (s. 209–219). Toruń: Wyd. Adam Marszałek.
- Olbrycht, K. (2002). Rola edukacji religijnej i wychowania religijnego na początku trzeciego tysiąclecia. *Paedagogia Christiana*, 2, 38–43.
- Simonides, D. (1990). *Folklor a tożsamość Śląska*. W: D. Warzecha (red.), *Kultura ludowa a tożsamość Śląska. Materiały z sesji naukowej zorganizowanej z okazji II Śląskich Dni Folkloru. Rozprawy i studia Muzeum Śląskiego* (s. 19–29). T. 1. Katowice: Muzeum Śląskie.
- Słowik, R. (2003). Odpowiedzialność za jedność Kościoła w świetle adhortacji apostołskich Jana Pawła II. *Roczniki Teologiczne*, 7, 110–117.

Szewetowska, K. (2008). Tolerancja jako treść w procesach socjalizacji i wychowania. *Edukacja i Dialog*, 12, 41–46.

Wojak, T. (1995). *Zarys historii Kościoła*. Bielsko-Biała: ATH.

Ecumenical upbringing – the implementation of the organisational forms and the methods of the activity of schools above the primary level, taking under consideration the diversity of faiths and confessions on the land of Pszczyna

Abstract

In the contemporary socio-cultural assumptions, there is a need for the program, which appeared to cultural pluralism and religious among students. This growing awareness of the existing different communities is one of the reasons that education assign a significant role in shaping the life model based on the interaction of individuals and communities, and entire societies - without destructive conflicts of national, ethnic, religious or cultural.

The main foundations would be tolerance for attitudes and customs, respect for language, traditions, religions of all students, the mutual enrichment through exchange of values, instilling the principles of peaceful existence and cooperation in social and cultural opposition to any form of discrimination, and - apart from learning about their own history and culture – getting to know the values of other cultures.

Functioning in a culturally diverse environment makes it assume a distinctive lifestyle, behavior and conduct, drawing from more than one source of culture, assimilating more or less consciously different values, directly experiencing other cultures and entering into direct interaction with its representatives. To do this, develop the concept of integral education and pedagogy open, inspired, among others, Christianity. Religious Education is to fill an important humanizing role. It gives a basis to build attitudes of intercultural dialogue and tolerance.

Keywords: ecumenism, tolerance, dialogue, intercultural education, forms and methods of activity in secondary schools in Pszczyna.